

Pablo Picasso (1881-1973) –

Vrouwen tijdens hun toilet (*Femmes à leur toilette*) 1938

Dit werk is een enorme collage (3x 4,5 m.), die Picasso maakte als patroon voor een wandtapijt. Toen het klaar was wilde Picasso er echter geen afstand van doen. In 1967 werd het alsnog in tapijt geweven. Dit werk nam in zijn atelier de plaats in van het beroemde schilderij *Guernica*, waarin Picasso de gruwelen van oorlog verbeelde n.a.v. de vernietiging van het stadje door bombardementen door de fascistten.

Picasso gebruikte voor dit werk allerlei soorten behangpapier. Hier en daar werkte hij de collage met verf bij en tenslotte voegde hij een aantal structuurlijnen toe met zwarte verf.

Door deze collagetechniek herneemt Picasso in feite de stijl van zijn vroegere kubistische werken. Zoals in andere werken van deze periode geeft hij gezichten tegelijk frontaal en in profiel weer en worden lichaamsdelen niet steeds in realistisch verband weergegeven, maar in symbolisch verband. Het werk geeft een kinderlijke indruk en kan gemakkelijk de gedachte oproepen: "Zoiets kan ik ook!" Voor kinderen een uitdaging om zelf aan het werk te gaan. Toch is het werk de moeite waard om er eens aandachtig naar te kijken. Er is erg veel te zien en er is nog meer bij te verzinnen wat precies uitgebeeld wordt en wat het betekent. Als hulp tot eigen kijken en bespreken, vestig ik hieronder de aandacht op een aantal zaken en geef enkele aanzetten tot interpretatie.

Drie vrouwen zijn betrokken bij het toiletgebeuren. Centraal staat een vrouw in levendig rood, die neerzit, wiens haar wordt gedaan door linkse vrouw en die in een spiegel kijkt die omhoog wordt gehouden door de rechtse vrouw. Zij zit met gekruiste benen op een tapijtje of een kussen met een patroon met raderen, die hier daar in de figuur terugkomen. Haar gelaat heeft een angstige uitdrukking, vooral vanwege de open mond. Haar handen lijken eerder tangen. Op haar lijf wijkt de rode kleur voor een bruinig gestippeld vlak. Een zwarte driehoek doet denken aan een grote vooruitstekende borst, maar het kan ook als schaduw gezien worden, links daarvan een wit vlak dat ook aan een borst doet denken.

Het lichaam van de vrouw links is bruin en bestaat uit een decor met stukken van de wereldkaart. Deze vrouw kijkt strak naar links, waar een vaas met bloemen staat. Haar hoofd bestaat uit blauwe rechte lijnen en vlakken tegen een bruine achtergrond. Terwijl zij links naar de bloemen kijkt, is ze rechts met het haar van de middelste vrouw bezig. Haar armen en handen hebben in tegenstelling tot haar hoofd lichtbruine kleuren.

Ook de vrouw rechts heeft een hoofd van strakke blauwe vlakken. Haar voorhoofd wordt afgesneden door een muurvlak. In haar (grote) linkerhand komt het blauwe vlakmotief terug, terwijl haar rechterhand als het ware één is met het bruine kader van de spiegel die ze vasthoudt. De onderkant van deze vrouw geeft een zeer verward beeld. Twee laarzen zijn te onderscheiden, één zwart en een ander grijs. De voeten staan in tegengestelde richting. Het lijkt of zij haar achterste naar de middenfiguur keert. Of heeft ze de benen over elkaar geslagen? Dit stuk is in ieder geval opvallend bloemig. Rechts daarvan een vlak met een decoratiemotief in renaissancestijl, daaronder een vlak met een strepenpatroon en enkele zwarte strepen die aan het onderstel van een salontafeltje doen denken.

In de spiegel verschijnt een totaal ander hoofd dan dat van de vrouw die erin kijkt. Het bestaat uit een blauw-wit patroon met bloemblaadjes, schubben en krullen. Het lijkt wel een dodenmasker. Achter het hoofd in de spiegel loopt (wonderlijk) het vlak met het Renaissance-motief door.

De achterwand bestaat vooral uit stukken met een tegelmotief. In het midden wordt dit in twee gedeeltes door een fel geel vlak. Rechts lijkt de wand in verval, met name achter het hoofd van de rechtse vrouw. De vloer wordt gevormd door een parketmotief, dat rechts overgaat in bruin zeil en doorbroken wordt met vlakken die aan vloerkleedjes doen denken.

Het geheel geeft een allesbehalve aangename indruk van een salongebeuren. Vooral de rechterzijde is zeer chaotisch, terwijl aan de linkerzijde de strakke lijnen domineren.

Het is interessant op te merken dat op het moment dat Picasso dit maakt drie vrouwen een rol spelen in zijn leven: Olga, van wie hij gescheiden leeft, Marie-Thérèse, met wie hij een dochtertje heeft van tweeënhalve, en zijn nieuwe liefde Dora. De relatie tussen de drie vrouwen in het werk is niet bepaald lief te noemen. Zij lijken wel verschillende werelden te vertegenwoordigen en met hun lichaam een geforceerd samenspel uit te beelden. De kleding van de linkse vrouw toont haar gerichtheid op de wereld, terwijl ze ook haar aandacht richt op de bloemen en niet op verzorging van het haar van de vrouw in het midden. Strakke lijnen domineren haar en haar omgeving. Deze vrouw in het midden is vlees en bloed en sterk emotioneel. Ze is kleiner dan de andere twee maar eist alle aandacht op. Zijn haar handen daarom als grijpers? Ook tussen haar en de vrouw rechts zijn er barrières. Is het hier misschien ook oorlog en heeft de Guernica in dit werk zijn schim achtergelaten? De rechtse heeft een intellectuele en zachte uitstraling. Ze neigt naar de middenfiguur toe met haar hoofd, maar is tegelijk zeer verkrampd in haar houding. Zo kun je karaktertrekken aflezen aan de uiterlijke afbeelding van deze vrouwen: hun kleuren, hun houding, hun uitdrukking.

Vooraf het hoofd in de spiegel is intrigerend. Is het wel een spiegel? Het lijkt wel of in dit beeld de drie vrouwen samenkomen: verwarring, bloemmotief, helder blauw. Misschien is het wel een wonderspiegel die het (doodse of verwarde) innerlijke weergeeft en een kreet van verbazing of verschrikking uitlokt bij de middelste vrouw.

Terwijl deze vrouwen met hun uiterlijk toilet bezig zijn betrapt de kunstenaar hen op hun innerlijk en op hun relatie. Zo geven mensen zich bloot in de kleding die hun lichaam bedekt en in hun uiterlijke verzorging.